

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «СВІТЛАНА ІЛЬЧЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF SVITLANA ILCHENKO v. UKRAINE)**

(Заява № 47166/09)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

04 липня 2019 року

ОСТАТОЧНЕ

04.10.2019

*Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44
Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.*

У справі «Світлана Ільченко проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Ангеліка Нуссбергер (*Angelika Nußberger*), Голова,

Йонко Грозев (*Yonko Grozev*),

Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),

Сіофра О'Лірі (*Síofra O'Leary*),

Мартіньш Мітс (*Mārtiņš Mits*),

Лятіф Гусейнов (*Lətif Hüseynov*),

Ладо Чантурія (*Lado Chanturia*), судді,

та Мілан Блашко (*Milan Blaško*), заступник Секретаря секції,

після обговорення за зачиненими дверима 11 червня 2019 року постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 47166/09), яку 31 серпня 2009 року подала до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянка України, пані Світлана Іванівна Ільченко (далі – заявниця).

2. Заявницю представляла пані А. Ільченко, юрист, яка практикує у м. Київ. Уряд України (далі – Уряд) представляв його Уповноважений, пан І. Ліщина.

3. Заявниця стверджувала, зокрема, що знесення її гаража становило позбавлення майна та порушило її права за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

4. 03 листопада 2017 року про зазначену скаргу було повідомлено Уряд, а решту скарг у заяві було визнано неприйнятними відповідно до пункту 3 Правила 54 Регламенту Суду.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ****A. Події, що передували справі**

5. Заявниця народилася у 1951 році та проживає у м. Київ.

6. Заявниця проживала у квартирі на вулиці Саксаганського, у центрі м. Київ, та з 1980 року користувалася індивідуальним цегляним гаражем на подвір'ї свого будинку.

7. У квітні 1983 року виконавчий комітет Ленінської районної Ради міста Києва ухвалив рішення про надання заявниці дозволу на користування її гаражем.

8. У період з 1993 року до 1998 року згідно з договором оренди заявниця орендувала у районного виконавчого комітету частину подвір'я, на якій знаходився гараж.

9. У січні 1995 року районний виконавчий комітет надіслав заявниці довідку, зазначивши, що не заперечує проти реєстрації гаража на її ім'я.

10. У лютому 1995 року Київське міське бюро технічної інвентаризації, яке на той момент відповідало за реєстрацію прав власності на нерухоме майно, на підставі рішення виконавчого комітету від квітня 1983 року та його довідки від січня 1995 року зареєструвало гараж на ім'я заявниці (див. пункти 7 і 9).

11. Упродовж 1990-х років заявниця придбала та приватизувала квартиру.

12. Заявниця надала видану житлово-експлуатаційною конторою довідку від жовтня 2002 року, в якій було зазначено, що їй належав цегляний гараж площею 34 кв. м на подвір'ї її будинку.

13. У 2002 році влада міста та приватний забудовник почали розробку нового проєкту житлового будівництва поблизу будинку заявниці на місці, де знаходився її гараж. У квітні 2003 року Київська міська державна адміністрація передала Головному управлінню житлового забезпечення виконавчого органу Київської міської державної адміністрації (далі – Головне управління житлового забезпечення) призначену для цього земельну ділянку. Договір оренди було підписано у липні 2003 року.

В. Обговорення та пропозиції компенсації

14. 29 листопада 2002 року комунальне підприємство, залучене до розробки проєкту будівництва, надіслало листа чоловіку заявниці. Воно поінформувало його, що проєкт будівництва передбачав необхідність перенесення гаража, та запрошувало його обговорити можливі шляхи вирішення цього питання.

15. 29 травня 2003 року Головне управління житлового забезпечення надіслало заявниці листа, поінформувавши, що земельну ділянку, на якій розташовувався її гараж, було відведено під будівництво нового житлового будинку. Було зазначено, що заявниця незаконно користувалася гаражем, а реєстрація її прав власності на гараж була недійсною. Отже, гараж підлягав знесенню. Ані доступної території, ані підстав для перенесення гаража на інше місце не було. Тому влада міста пропонувала грошову компенсацію. Заявниці було запропоновано з'явитися до Головного управління житлового забезпечення з документами для укладення угоди про компенсацію. У

разі відмови від компенсації Головне управління житлового забезпечення звернеться до суду.

16. Згідно з матеріалами справи заявниця не скористалася пропозицією щодо обговорення.

С. Основний судовий спір

17. 03 липня 2003 року Головне управління житлового забезпечення ініціювало проти заявниці цивільне провадження, вимагаючи знесення її гаража.

18. Заявниця подала зустрічний позов, вимагаючи визнання її права власності на земельну ділянку, на якій знаходився її гараж (далі – земельна ділянка), та визнання недійсними документів, на підставі яких було надано дозвіл на нове будівництво.

19. 03 лютого 2004 року Броварський районний суд Київської області залишив без задоволення основний позов Головного управління житлового забезпечення та ухвалив рішення на користь заявниці. Суд встановив, що заявниця була власницею гаража, відкрито користувалася земельною ділянкою з 1980 року і, таким чином, набула право власності на неї за давністю користування. Відповідно до Земельного кодексу України (див. відповідні законодавчі положення у пунктах 36 і 37) заявниця також могла звернутися за безоплатним оформленням її права власності на земельну ділянку.

20. Суд встановив наявність порушень під час затвердження проєкту будівництва. А саме: (і) всупереч рішенням міської ради було відведено більшу земельну ділянку; (ii) земельну ділянку було відведено без вирішення питання про конфлікт з правом заявниці на її частину; (iii) земельна ділянка, на якій знаходився гараж заявниці, не могла бути відчужена з мотивів суспільної необхідності, оскільки проєкт будівництва мав комерційний характер.

21. 07 липня 2005 року Апеляційний суд Київської області скасував рішення суду першої інстанції, ухваливши рішення на користь Головного управління житлового забезпечення та проти заявниці. Апеляційний суд встановив, що заявниця не довела свого права власності на цю землю. Він також встановив, що положення Земельного кодексу України 2001 року (див. пункт 37) у ситуації заявниці не застосовувалися, оскільки перебіг передбаченого цим положенням п'ятнадцятирічного строку розпочинався з 2002 року, коли Кодекс набрав чинності. Право на користування земельною ділянкою заявниці ніколи належним чином не надавалося. Висновки суду першої інстанції щодо наявності порушень у документах, відповідно до яких було надано дозвіл на реалізацію проєкту, були необґрунтованими. Посилаючись на положення Земельного кодексу України щодо самовільного зайняття земельної ділянки (див. пункт

38), апеляційний суд зобов'язав заявницю звільнити самовільно зайняту земельну ділянку шляхом знесення гаража.

22. 08 серпня 2005 року заявниця подала заяву про зупинення виконання рішення апеляційного суду у зв'язку з тим, що вона подала касаційну скаргу і виконання рішення на цій стадії призведе до невідворотних наслідків.

23. 12 серпня Державна виконавча служба України знесла гараж.

24. Заявниця ініціювала провадження проти державних виконавців, вимагаючи визнання їхніх дій незаконними (див. пункт 32).

25. 19 серпня 2005 року Броварський районний суд задовольнив заяву заявниці про зупинення виконавчого провадження у зв'язку з наявністю обставин, які могли ускладнити чи унеможливити виконання остаточного рішення у справі.

26. 16 лютого 2006 року Верховний Суд України скасував рішення першої інстанції від 03 лютого 2004 року і рішення апеляційного суду від 07 липня 2005 року та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції. Верховний Суд України зазначив, що заявниця була власницею гаража, сплачувала земельний податок і, таким чином, відкрито користувалася земельною ділянкою. Усупереч висновкам апеляційного суду, в ситуації заявниці застосовувалися положення Земельного кодексу України 2001 року щодо права власності за давністю користування. Суди нижчих інстанцій повинні були встановити статус земельної ділянки та, зокрема, чи зверталася заявниця до органів місцевого самоврядування для оформлення свого права власності на земельну ділянку за давністю користування, як це вимагалось Земельним кодексом України.

27. У матеріалах справи нічого не вказує на те, що до порушення провадження стосовно неї заявниця зверталася із заявою про оформлення своїх прав власності за давністю користування.

28. 21 травня 2007 року Шевченківський районний суд міста Києва ухвалив рішення на користь Головного управління житлового забезпечення та проти заявниці. Суд встановив, що заявниця не мала права власності на земельну ділянку, на якій знаходився її гараж, оскільки вона не була надана їй у передбаченому земельним законодавством порядку. Рішення 1983 року (див. пункт 7) не надавало їй право на користування земельною ділянкою, а лише тимчасовий дозвіл на будівництво на ній гаража. Фактично жодного рішення про надання їй права власності на земельну ділянку не ухвалювалось. Крім того, суд встановив, що відповідно до національного законодавства, чинного на момент реєстрації заявницею свого гаража, вона не мала документів, які могли б дозволити їй законно зареєструвати його як свою власність. Посилаючись на статтю Земельного кодексу України щодо самовільного заняття земельної ділянки (див. пункт 38), суд зобов'язав заявницю звільнити земельну ділянку. Щодо зустрічного позову заявниці районний суд дійшов висновку про відсутність у

документах, якими було надано дозвіл на реалізацію проєкту, ознак незаконності.

29. 24 червня 2008 року суд першої інстанції відмовив у задоволенні додаткових зустрічних позовних вимог заявниці, у задоволенні яких не було відмовлено у першому рішенні від травня 2007 року. Вони стосувалися вимоги заявниці щодо надання їй іншого приміщення для гаража у новобудові, віддалення новобудови від її будинку щонайменше на 15 м, розблокування дороги до її будинку та проведення озеленення території, знищеного внаслідок реалізації проєкту. Суд встановив, що рішення від травня 2007 року та його обґрунтування передбачали також залишення без задоволення її додаткових вимог.

30. 29 жовтня 2008 року Апеляційний суд міста Києва залишив без змін рішення суду першої інстанції від травня 2007 року та червня 2008 року. Серед іншого, він визнав встановленим, що гараж було зареєстровано як приватну власність заявниці. Тим не менш, він погодився з висновками суду першої інстанції, що заявниця не набувала права на користування земельною ділянкою у встановленому порядку.

31. 03 березня 2009 року Верховний Суд України залишив без змін рішення судів нижчих інстанцій, встановивши відсутність у них помилок.

D. Провадження щодо державних виконавців

32. 22 серпня 2005 року заявниця подала позов проти державних виконавців, вимагаючи визнання незаконними їхніх дій щодо знесення її гаража.

33. Зокрема, вона стверджувала, що їй не було надано достатньої можливості для виконання рішення, яким їй було зобов'язано звільнити земельну ділянку (див. пункт 21).

34. 03 квітня 2007 року Броварський міськрайонний суд відмовив у задоволенні її позову. Він встановив, що хоча державні виконавці із запізненням, 08 серпня 2005 року, поінформували заявницю про її обов'язок виконати рішення апеляційного суду, гараж не зносили до 12 серпня (див. пункт 23).

35. Суди відхилили апеляційну скаргу заявниці як таку, що була подана із порушенням строку.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

36. Стаття 118 Земельного кодексу України дозволяє громадянам подавати заяву про приватизацію земельних ділянок, які перебувають у їхньому користуванні, і передбачає порядок здійснення такої приватизації.

37. Стаття 119 Кодексу передбачає, що громадяни, які відкрито і безперервно користуються земельною ділянкою протягом п'ятнадцяти років, можуть звернутися до органу державної влади або органу місцевого самоврядування з клопотанням про передачу у власність або надання у користування такої земельної ділянки.

38. Стаття 212 Кодексу передбачає, що за рішенням суду самовільно зайняті земельні ділянки підлягають поверненню законним власникам або землекористувачам без відшкодування затрат, понесених за час незаконного користування ними. Земельна ділянка має бути приведена до свого початкового стану, у тому числі шляхом знесення будь-яких споруд за рахунок осіб, які самовільно її зайняли.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ

39. Заявниця скаржилася на порушення її права на мирне володіння своїм майном у зв'язку зі знесенням її гаража. Вона посилалася на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, яка передбачає:

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.»

A. Прийнятність

40. Уряд стверджував, що заявниця не вичерпала ефективних національних засобів юридичного захисту. Вона не вимагала компенсації за свій гараж, хоча влада міста її пропонувала (див. пункт 15). Заявниця могла вичерпати їх, вимагаючи компенсацію як в рамках її позову до державних виконавців, так і в окремому провадженні.

41. Заявниця відповіла, що вимагала компенсацію у формі місця для паркування у новобудові, проте забудовник та влада міста у цьому відмовили.

42. Суд вважає, що висновки національних судів були однозначними: у справі заявниці вони застосували законодавчу норму щодо осіб, які самовільно зайняли земельну ділянку (див. пункти 21 і

28). Ця норма не тільки не надавала таким особам права на відшкодування за знесення їхніх споруд, але й зобов'язувала їх відшкодовувати землевласникам витрати на знесення (див. пункт 38).

43. Отже, Суд вважає, що заява не може бути відхилена у зв'язку з невичерпанням національних засобів юридичного захисту. Тому заперечення Уряду має бути відхилено.

44. Суд зазначає, що заява не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Він також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

(а) Заявниця

45. Заявниця стверджувала, що вона мала право власності на гараж і всупереч доводам Уряду (див. пункт 54) це право було належним чином зареєстровано. Це був постійний цегляний гараж (див. пункт 12), а не тимчасова металева конструкція, яку можна було розібрати, як стверджував Уряд. У зв'язку з цим заявниця сплачувала земельний податок, а Державна податкова служба України продовжувала вимагати від неї сплати податку навіть після знесення гаража аж до 2011 року.

46. Заявниця упродовж двадцяти років, з 1983 року до 2003 року, відкрито та добросовісно володіла гаражем і безперешкодно та законно користувалася земельною ділянкою, на якій він розташовувався.

47. Втручання становило позбавлення майна, а не захід для здійснення контролю, як стверджував Уряд (див. пункт 55).

48. Щодо суспільного інтересу заявниця стверджувала про наявність порушень у рішенні, яким забудовнику було надано дозвіл на будівництво на місці її гаража. У будівництві нового будинку на зазначеній ділянці не було суспільного інтересу, оскільки ця територія вже була досить щільно забудована чотири-п'ятиповерховими будинками.

49. Посилаючись на висновки Броварського районного суду від лютого 2004 року (див. пункт 20), заявниця стверджувала про незаконність втручання.

50. Крім того, знесення її гаража було незаконним, оскільки здійснювалась у рамках виконання винесеного не на її користь рішення апеляційного суду, хоча пізніше його виконання було зупинено (див. пункти 23 і 25). Державні виконавці не надали їй достатньої можливості виконати рішення добровільно до його примусового виконання (див. пункт 33).

51. Будівництво нового житла на місці гаража заявниці не задовольняло житлові потреби населення у цілому, як стверджував Уряд (див. пункт 56), а лише надавало простір для елітного житлового комплексу для заможних осіб в історичному центрі з видом на ботанічні сади та вартістю від 4 000 до 5 000 євро за кв. м, що було недоступною для населення ціною, а також паркомісцями, проданими за ціною 80 000 євро кожне. Це будівництво не переслідувало інтереси соціальної справедливості. Воно порушило спокійний спосіб життя попередніх мешканців, а одинадцяти-дев'ятнадцяти поверхові будинки спотворили район, який раніше був забудований малоповерховими будинками дев'ятнадцятого століття. Через них здійснювався надмірний тиск на електричну мережу, водо- та газопроводи, що призводило до перебоїв у цьому районі.

52. Отже, втручання не переслідувало законну мету.

53. Щодо пропорційності втручання, то жодного відшкодування надано не було, а виняткових обставин, які б виправдали його, не існувало.

(b) Уряд

54. Уряд не заперечував, що заявниця мала право власності на гараж. Проте він наголосив, що предметом спору була реєстрація гаража як нерухомого майна. Нічого не свідчило, що гараж був чимось іншим, аніж тимчасовою металевою конструкцією, яку можна було розібрати.

55. Уряд не заперечував, що мало місце втручання у майнові права заявниці. Проте право заявниці займати земельну ділянку було тимчасовим та неоднозначним. Отже, знесення конструкції слід було розглядати радше як захід для здійснення контролю за користуванням майном, а не позбавлення власності.

56. Знесення було виконано законно та в інтересах суспільства для будівництва нового житлового будинку: м. Київ мало найбільшу густоту населення у країні та потребувало нового житла. Будівництво нових житлових будинків було одним із пріоритетів розвитку міста, що підтверджувалося генеральним планом м. Київ. Факт того, що забудовник також міг отримати комерційну вигоду від проєкту, не мав значення.

57. Те, що виконання рішення апеляційного суду (див. пункт 25) було зупинене не мало значення, оскільки зрештою суть цього рішення було залишено без змін. Під час розгляду проблеми виконання рішень в Україні у цілому, органам державної влади навряд чи можна було дорікнути за швидке виконання рішення у цій справі. Заявниця не довела, що виконання рішення у той конкретний момент поклало на неї надмірний тягар.

2. Оцінка Суду

(a) Наявність втручання

58. Не оскаржувалося, що мало місце втручання у майнові права заявниці. Хоча суд першої інстанції висловив сумніви щодо статусу гаража, апеляційний суд згодом вирішив це питання, встановивши, що гараж дійсно було зареєстровано як приватну власність заявниці (див. пункти 28 і 30). Суд не вбачає підстав для іншого висновку.

(b) Застосовна норма

59. Як Суд неодноразово зазначав, стаття 1 Першого протоколу до Конвенції містить три норми: перша норма, викладена у першому реченні першого абзацу, носить загальний характер і проголошує принцип мирного володіння майном; друга норма, що міститься в другому реченні першого абзацу, стосується позбавлення власності та підпорядковує його певним умовам; третя норма, закріплена в другому абзаці, передбачає, що держави мають право, серед іншого, контролювати користування власністю відповідно до загальних інтересів. Друга і третя норми стосуються конкретних випадків втручання у право на мирне володіння майном і повинні тлумачитися у контексті загального принципу, закріпленого першою нормою (див. рішення у справі «Лекіч проти Словенії» [ВП] (*Lekić v. Slovenia*) [GC], заява № 36480/07, пункт 92, від 11 грудня 2018 року).

60. Суд вважає, що у цій справі застосовною є норма щодо позбавлення власності (див. рішення у справах «Аллард проти Швеції» (*Allard v. Sweden*), заява № 35179/97, пункт 50, ЄСПЛ 2003-VII та «Н.А. та інші проти Туреччини» (*N.A. and Others v. Turkey*), заява № 37451/97, пункти 31 і 38, ЄСПЛ 2005-X).

61. У зв'язку з цим слід розрізняти ситуацію заявниці та ситуації у справах щодо незаконного будівництва (див. рішення у справах «Іванова та Черкезов проти Болгарії» (*Ivanova and Cherkeзов v. Bulgaria*), заява № 46577/15, пункт 69, від 21 квітня 2016 року з подальшими посиланнями та «G.I.E.M. S.R.L.» та інші проти Італії» [ВП] (*G.I.E.M. S.R.L. and Others v. Italy*) [GC], заява № 1828/06 і 2 інші, пункти 290 і 291, від 28 червня 2018 року).

62. У цій справі ніколи не припускалося порушення якого-небудь закону при будівництві гаража. Заявниця мала постійне зареєстроване право на нього. І це право не визнавалося недійсним (на відміну від рішення у справі «Гладишева проти Росії» (*Gladysheva v. Russia*), заява № 7097/10, пункт 71, від 06 грудня 2011 року, в якій право власності було ретроспективно визнано недійсним, і Суд встановив, що застосовною була перша норма статті 1 Першого протоколу до Конвенції, хоча навіть таке ретроспективне визнання права власності недійсним не обов'язково перешкоджає застосуванню норми щодо позбавлення власності; див. у цьому контексті рішення у справах

«Тургут та інші проти Туреччини» (*Turgut and Others v. Turkey*), заява № 1411/03, пункти 88 – 90, від 08 липня 2008 року та «Максименко і Герасименко проти України» (*Maksymenko and Gerasymenko v. Ukraine*), заява № 49317/07, пункт 50, від 16 травня 2013 року).

63. Дійсно, право власності заявниці на гараж та його постійний характер не ставилися під сумнів двадцять років, поки не почалося нове дороговартісне будівництво на ділянці, яка збіглася з місцем розташування гаража заявниці (див. пункт 14). У цьому контексті цю справу також можна розрізнити з такими справами, як «Депай проти Франції» [ВП] (*Depalle v. France*) [GC] (заява № 34044/02, пункт 86, ЄСПЛ 2010), в якій у кожному рішенні, яке дозволяло подальше розташування будинку у прибережній зоні, що належала державі, зазначалося, що такий дозвіл був тимчасовим та міг бути скасований за бажанням без надання компенсації).

64. Вбачається, що «самовільний» характер користування заявницею земельною ділянкою у цій справі виник не в результаті порушення законодавства на момент будівництва її гаража, а, насамперед, у результаті розвитку українського законодавства в рамках переходу від радянського законодавства, яке не визнавало право приватної власності на землю (див. рішення у справі «Зеленчук та Цицюра проти України» (*Zelenchuk and Tsytsyura v. Ukraine*), заяви № 846/16 і № 1075/16, пункт 9, від 22 травня 2018 року) та оренду у класичному сенсі, до системи, що ґрунтувалася на праві власності та наданні землі в оренду, які наразі характеризують українське земельне законодавство.

(с) Законність втручання

65. Національні суди відхилили аргументи заявниці про наявність порушень у рішенні про відведення земельної ділянки під нову забудову (див. пункти 21 і 28).

66. Суд повторює, що його повноваження щодо перевірки дотримання національного законодавства є обмеженими. У першу чергу саме національні органи державної влади, зокрема суди, повинні тлумачити та застосовувати національне законодавство, навіть у тих сферах, в яких Конвенція «включає» норми цього законодавства, оскільки національні органи державної влади за характером речей, компетентні вирішувати питання, які виникають у цьому зв'язку. Якщо тлумачення не є свавільним або явно необґрунтованим, роль Суду обмежується перевіркою того, чи є наслідки такого тлумачення сумісними з положеннями Конвенції (див. рішення у справі «Радомілья та інші проти Хорватії» [ВП] (*Radomilja and Others v. Croatia*) [GC], заява № 37685/10 та № 22768/12, пункт 149, від 20 березня 2018 року з подальшими посиланнями).

67. Суд не вбачає жодної свавільності або явної необґрунтованості у тлумаченні національними судами національного законодавства

щодо таких порушених заявницею питань, як: (i) її право користуватися земельною ділянкою, на якій розташовувався її гараж, (ii) законності документів, якими було надано дозвіл на реалізацію проєкту, в результаті якого було знесено її гараж, та (iii) спосіб, в якій державні виконавці здійснили знесення (див. пункти 28 і 34).

(d) Мета втручання та його пропорційність

68. Щодо наявності «інтересів суспільства» у втручанні Суд вважає, що у цій справі це питання тісно пов'язане з питанням пропорційності; тому Суд розгляне їх спільно (див., рішення у справах «Волчкова та Міронов проти Росії» (*Volchkova and Mironov v. Russia*), заяви № 45668/05 та № 2292/06, пункт 114, від 28 березня 2017 року та «Фонд «Батьківська турбота» проти України» (*Batkivska Turbota Foundation v. Ukraine*), заява № 5876/15, пункт 58, від 09 жовтня 2018 року).

69. Дійсно, держава має широку свободу розсуду щодо стратегії містобудування (див., наприклад, рішення у справі «Спорронг і Льоннрот проти Швеції» (*Sporrong and Lönnroth v. Sweden*), від 23 вересня 1982 року, пункт 69, Серія А № 52). Проте у цій справі немає жодних вказівок і Уряд не продемонстрував, які конкретні політичні міркування призвели до схвалення та підтримки органами місцевого самоврядування реалізації цього проєкту житлового будівництва (див. пункт 13 та для порівняння згадане рішення у справі «Волчкова та Міронов проти Росії» (*Volchkova and Mironov v. Russia*), пункт 122). Аргументи заявниці, що єдина мета будівництва у тому конкретному місці полягала у спорудженні дорогої нерухомості для продажу, ця територія вже була густозаселеною, а будівництво багатоповерхівки в цьому районі призвело лише до збільшення навантаження на інфраструктуру (див. пункт 51), залишилися без відповіді. Останній аспект, як вбачається, також спростовує аргумент Уряду щодо густоти населення м. Київ (див. пункт 56).

70. У цьому контексті, незалежно від того, чи може це втручання вважатися здійсненим в «інтересах суспільства», суспільний інтерес, у будь-якому разі, не був настільки нагальним, щоб виправдати вилучення майна без компенсації. Зокрема, нічого не свідчить, що до таких рішень органів державної влади призвели такі нагальні важливі інтереси, як захист навколишнього середовища (див., наприклад, згадане рішення у справі «Депай проти Франції» (*Depalle v. France*), пункт 84 та рішення у справі «Крістіана Лтд. проти Литви» (*Kristiana Ltd. v. Lithuania*), заява № 36184/13, пункт 107, від 06 лютого 2018 року) або необхідність дотримання верховенства права та заборони самовільного будівництва (див., наприклад, рішення у справі «Саліба та інші проти Мальти» (*Saliba and Others v. Malta*), заява № 20287/10, пункт 44, від 22 листопада 2011 року) чи міркування щодо соціальної справедливості (див., наприклад, рішення у справі

«Ян та інші проти Німеччини» [ВП] (*Jahn and Others v. Germany*) [GC], заява № 46720/99 і 2 інші, пункт 117, ЄСПЛ 2005-VI).

71. Усталеним принципом практики Суду є те, що умови надання компенсації згідно з положеннями відповідного законодавства є важливими для оцінки, чи зберігає оскаржуваний захід необхідний справедливий баланс, і, зокрема, чи покладає він на заявника непропорційний тягар (див. рішення у справі «Вістінш і Перепьолкінс проти Латвії» [ВП] (*Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia*) [GC], заява № 71243/01, пункт 110, від 25 жовтня 2012 року). Як Суд вже встановив (див. пункт 42), до заявниці ставилися як до особи, яка самовільно зайняла земельну ділянку та не мала права не лише на відшкодування, але, у принципі, була зобов'язана відшкодувати владі міста витрати, понесені у зв'язку зі знесенням її гаража. Специфічний характер її ситуації до уваги взято не було (див. пункти 61 і 64).

72. Суд усвідомлює, що заявниця не скористалася пропозицією влади міста щодо обговорення компенсації (див. пункти 15 і 16). Проте з огляду на тлумачення і застосування національного законодавства національними судами будь-яка пропозиція компенсації могла бути лише *ex gratia*, а єдиним можливим способом для заявниці отримати право на якусь гарантовану законом компенсацію було встановлення наявності у неї права власності на землю, що вона й намагалася зробити у національних судах.

73. Отже, її очевидне небажання скористатися пропозицією влади міста про обговорення питання щодо *ex gratia* вирішення ситуації не може розглядатися як відмова від її прав (див. згадане рішення у справі «Волчкова та Міронов проти Росії» (*Volchkova and Mironov v. Russia*), пункт 125). До того ж порядку проведення такого обговорення та надання заявниці інформації, необхідної для прийняття зваженого рішення щодо можливої пропозиції, не існувало (див. для порівняння рішення у справі «Потомська та Потомський проти Польщі» (*Potomska and Potomski v. Poland*), заява № 33949/05, пункти 77 і 78, від 29 березня 2011 року). Уряд не прокоментував, якою б була запропонована компенсація, та на чому б ґрунтувалась будь-яка така пропозиція. Не дивно з огляду на те, що законодавство не передбачало жодної компенсації, а порядку, який би забезпечував основні гарантії під час цього процесу, не існувало. За таких обставин те, що заявниця не скористалася пропозицією влади міста щодо обговорення цього питання, не є достатнім для встановлення, що її права порушено не було.

74. Отже, заявниці було відмовлено у будь-якому праві на компенсацію.

75. Суд вважає, що у такій ситуації, коли проект будівництва був, насамперед, спрямований на розбудову житла з метою отримання приватної комерційної вигоди, хоча він також оцінювався національними органами державної влади з точки зору інтересів

суспільства через сприяння збільшенню та оновленню наявного житлового фонду, відповідати вимогам статті 1 Першого протоколу до Конвенції могло б лише відшкодування, визначене порядком, який гарантує загальну оцінку наслідків експропріації, у тому числі присудження компенсації, яка відповідатиме ринковій вартості відчуженого майна (див., *mutatis mutandis*, згадане рішення у справі «Вістінш і Перепьолкінс проти Латвії» (*Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia*), пункт 111).

76. Жодної такої компенсації разом із належними гарантіями заявниці запропоновано не було.

77. Отже, було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

78. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

A. Шкода

79. Заявниця вимагала 141 656 євро в якості відшкодування матеріальної шкоди. Ця сума включала 137 156 євро компенсації за гараж, розрахованої на підставі стверджуваної вартості кв. м квартири у збудованому на місці її колишнього гаража будинку (4 034 євро), помноженої на площу її гаража 34 кв. м.

80. Заявниця також вимагала 4 500 євро у зв'язку із нібито завданими їй незручностями через пошук іншого місця для її автомобіля, стверджуваним зниженням вартості її автомобіля у зв'язку з менш сприятливими умовами для паркування та стверджуваною втратою під час знесення її особистих речей, які зберігалися у гаражі.

81. Вона також вимагала 20 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

82. Уряд стверджував про необґрунтованість вимог заявниці щодо матеріальної шкоди, оскільки вони ґрунтувалися на припущенні, а не експертній оцінці, та відсутність причинно-наслідкового зв'язку між стверджуваним порушенням та стверджуваною шкодою. Вимога заявниці щодо моральної шкоди була необґрунтованою, оскільки її права порушено не було.

83. Стосовно вартості гаража Суд не погоджується з розрахунками заявниці: вони ґрунтуються на ствердженій вартості елітної нерухомості, яку неможливо порівняти з майном, яке їй належало.

84. Водночас очевидно, що гараж заявниці мав певну цінність, а вона зазнала збитків внаслідок його знесення, у зв'язку з чим не отримала компенсації.

85. Щодо інших вимог стосовно матеріальної шкоди Суд погоджується з Урядом: вимоги заявниці були або необґрунтованими, або не було причинно-наслідкового зв'язку між встановленим порушенням і стверджуваною шкодою.

86. У світлі наведених міркувань та з огляду на всі наявні матеріали Суд вважає за належне здійснити загальну оцінку (див., наприклад, рішення у справах «East/West Alliance Limited» проти України» (*East West Alliance Limited v. Ukraine*), заява № 19336/04, пункти 258 – 265, від 23 січня 2014 року, «Багдонавічюс та інші проти Росії» (*Bagdonavicius and Others v. Russia*), заява № 19841/06, пункти 132 і 133, від 11 жовтня 2016 року та «Велкова проти Болгарії» (*Velkova v. Bulgaria*), заява № 1849/08, пункти 62 і 63, від 13 липня 2017 року).

87. Здійснюючи оцінку, Суд не може не врахувати наявність факторів, які пом'якшували серйозність втручання у право заявниці на мирне володіння своїм майном (див., *mutatis mutandis*, згадане рішення у справі «Зеленчук та Цицюра проти України» (*Zelenchuk and Tsytsyura v. Ukraine*), пункт 143). По-перше, хоча того, що заявниця не скористалася пропозицією про обговорення було недостатньо для висновку суду про відсутність порушення її прав (див. пункт 73), це все ще залишається важливим аспектом (див., *mutatis mutandis*, згадане рішення у справі «Депай проти Франції» (*Depalle v. France*), пункт 90). По-друге, у провадженні на національному рівні заявниця вимагала явно значно більший розмір компенсації – місце для паркування в елітній новобудові – аніж вартість майна, яке у неї було, старий гараж без права на користування земельною ділянкою, на якій він розташовувався (див. пункт 29). Проте ще більш важливим є те, що вона висунула той самий аргумент в Суді, що вимагало від Суду здійснення загальної оцінки.

88. Ухвалюючи рішення на засадах справедливості, Суд вважає за доцільне присудити заявниці загальну суму в розмірі 8 000 євро, яка охоплює усі вимоги щодо відшкодування шкоди.

В. Пеня

89. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;
3. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявниці 8 000 (вісім тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування матеріальної та моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
4. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 04 липня 2019 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Мілан Блашко
(*Milan Blaško*)
Заступник Секретаря

Ангеліка Нуссбергер
(*Angelika Nußberger*)
Голова